

КРИМИНОЛОШКО-КРИМИНАЛИСТИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ СЕРИЈСКИХ РАЗБОЈНИШТАВА

Др Миле Матијевић

Универзитет за пословне студије Бања Лука

Александар Миладиновић

Полицијска академија Бања Лука

Апстракт: Серијска разбојништва су посебно "тешка" кривична дјела. Наведено имплицира потребу теоријског разматрања криминалистичког аспекта серијских разбојништава кроз сагледавање одређених криминолошко-криминалистички карактеристика серијских разбојништава. У том контексту, у раду ће се приказати одређене криминолошко-криминалистичке карактеристике разбојништава попут начина извршења, који је (углавном) непромијењен, објекта напада и средства извршења који су истоврсни, временске и географске подударности између извршених кривичних дјела...

Кључне ријечи: разбојништво, серијско разбојништво, географска анализа...

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Серијска разбојништва представљају низ кривичних дјела која су извршена од стране једног или више истих извршилаца у релативно краћем периоду. Најчешће се ова кривична дјела врше од стране само једног извршиоца, али се дешава да се врше и од стране више извршилаца, којом приликом сваки од извршилаца има конкретну улогу приликом самог извршења кривичног дјела. Сва разбојништва извршена од истог извршиоца се не могу назвати серијским разбојништвима, већ се то може рећи само за она разбојништва која су извршена од истог извршиоца и то у релативно краћем периоду. Такође, серијским разбојништвима се не би могла назвати ни сва разбојништва извршена од стране истог извршиоца, у релативно краћем периоду, већ само она разбојништва којима је заједнички начин извршења, објекат напада, кориштено средство... Значи, да би се одређена разбојништва извршена од стране истог или истих изврши-

лаца у релативно крећем периоду могла квалификовати као серијска разбојништва тог или тих извршилаца, неопходно је и да буду извршена на релативно исти начин, да је коришћено исто средство напада, да је објекат напада исти... Наравно, с обзиром на природу и начин извршења разбојништава, код разбојништава извршених од стране истог или истих извршилаца у релативно краћем периоду ће се најчешће и радити о серијским разбојништвима, али, такође, наведено и не мора да буде тачно.

Карактеристике серијских разбојништава су исти извршилац или исти извршиоци, затим начин извршења остаје (готово) непромијењен, односно извршиоци задржавају начин извршења коришћен и у претходним дјелима, објекат напада, као и средство извршења дјела је истоврсно, видљива је одређена временска и географска подударност између извршених кривичних дјела...

ОБЈЕКАТ НАПАДА

Код серијских разбојништава, извршилац или извршиоци, сљедствено властитом начину извршења ових кривичних дјела, ријетко кад мијењају објекат у којем или над којим врше разбојништво. Наравно, то не значи да увијек нападају исти објекат (исту трговину, исту банку, исту спортску кладионицу), већ им је начин извршења устаљен на врсту објекта који нападају или на који нападају¹. Ово, наравно, не значи да извршиоци, који су у серији извршили неколико разбојништава над једним објектом или у једном објекту, у будућности неће промијенити објекат напада. Штавише, уколико у релативно кратком периоду изврше више разбојништава, поготово уколико се ради о групи разбојника, а не постоје индиције о њиховој криминалној активности, односно они нису свјесни властитих индиција које их могу открити или не сумњају да ће их полиција у релативно кратком периоду открити, код ових разбојника се јавља свијест о "недодирљивости", што ће за посљедицу имати и фокусираност ка објектима напада који захтијевају већи ниво и безобзирности, и опремљености, као и смјелости, али такође који омогућава и долажење до далеко већих средстава у односу на серијска разбојништва која су до тада вршена од стране те групе. Ова "надградња" начина извршења кривичних дјела, када је у питању објекат напада, јесте релативна, али се увијек мора узети у обзир када је у питању криминалистичка активност на расвјетљавању разбојништава које је извршено у одређеном објекту, који до тада није био мета напада ових

¹ Тако, нпр., серијска разбојништва од стране једног разбојника се најчешће врше над радницама трговина, маркета или спортских кладионица и слично, док се серијска разбојништва у којима учествује више лица најчешће врше над банкама и другим финансијским институцијама, а такође и у оквиру тзв. "кућних разбојништава". Надаље, улична разбојништва се најчешће врше од стране само једног извршиоца.

Криминолошко-криминалистичке карактеристике серијских разбојништава

кривичних дјела. Наравно, ова "надградња" начина извршења је присутна и код извршилаца имовинских кривичних дјела гдје је видљиво да извршиоци "блажих" кривичних дјела имовинског криминалитета ("обичних" крађа, провалних крађа) временом почињу да врше и "тежа" кривична дјела из дијапозона имовинског криминалитета (дрске крађе, разбојничке крађе), након чега, као логичан слијед, наравно, уколико се не предуприједи, долази и до реализације разбојништава, као најтежих кривичних дјела имовинског, па и насилничког криминалитета².

Разбојништво може да буде појединачан акт разбојника, али се, у задње вријеме, чешће дешава да је то акт организоване групе разбојника који између себе имају одређене унапријед подијељене улоге. Конкретно, разбојништво у банци или пресретање транспорта новца тешко да се може посматрати као изолован чин појединца или више појединаца који су се непосредно прије извршења кривичног дјела састали и договорили да изврше кривично дјело. Иако су могуће и ове ситуације у пракси, чињеница је, а што је и видљиво из анализе процесуираних извршилаца овог типа кривичних дјела на нашим просторима, а поготово анализе иностране судске и криминолошке праксе³, да је сам чин извршења ових разбојништава једна фаза, додуше главна, цјелокупне криминалне активности извршилаца, често и неформалне групе, али и организације, којој је претходио низ припремних радњи брижљиво планираних. Наравно, планирање оваквог типа криминалних активности не подразумејева само планирање и припремање кривичног дјела, те саму реализацију, већ и начин бјекства са лица мјеста, располагање прибављеном имовинском користи, скривање, уништавање трагова и слично, односно подразумејева и активност након извршеног кривичног дјела која има за циљ и онемогућавање идентификације и проналажења, те хватања извршилаца кривичних дјела, али исто тако онемогућавање или максимално отежавање прикупљања доказа у евентуално покренутом кривичном поступку, након евентуалног откривања извршилаца кривичних дјела.

СРЕДСТВО ИЗВРШЕЊА

Карактеристично је да серијски разбојници, односно извршиоци серијских разбојништава врло ријетко (готово никад) не мијењају средство извршења разбојништва, односно код серијских разбојништава, разбој-

2 Разбојништва су сложена кривична дјела која прелазе конвенционалну подјелу на имовински и насилнички криминалитет и која се, по својим карактеристикама, могу сврстати у обје групе. Миле Матијевић, *Разбојништва у свјетлу групе "Пинк пантери"*, Часопис за правну теорију и праксу "Правна ријеч", Удружење правника Републике Српске, број 37, 2013. године, стр. 399.

3 Опширније у: Миле Матијевић, *Разбојништва у свјетлу групе "Пинк пантери"*, Часопис за правну теорију и праксу "Правна ријеч", Удружење правника Републике Српске, број 37, 2013. године, стр. 397.

ници најчешће користе исто средство извршења током свих реализованих разбојништава која представљају серију, односно која се реализују од стране истог или истих извршилаца у току релативно краћег периода на одређеном простору. Упоредбујући наведено са избором објекта напада, гдје се може десити, поготово након "надоградње" властитог начина извршења кривичних дјела, да разбојници и промијене објекат напада, код промјене средства извршења разбојништва то се врло ријетко дешава, готово никад. Разлог наведеном је, можда, и релативно сужена могућност избора различитих средстава извршења разбојништава, али наведено ипак треба посматрати у одређеном психолошком односу извршиоца према самом средству извршења. Неријетко се дешава да разбојници који врше серијска кривична дјела користе исто оружје или оруђе током свих разбојништава, односно уопште не мијењају ни конкретно средство, а да се не говори о томе да не мијењају врсту средства.

Изузетак од наведеног представља чињеница да извршиоци, након извршења кривичног дјела, у одређеним ситуацијама одбацују коришћено средство напада. У том случају, у наредном периоду прибјегавају проналажењу исте врсте средства извршења за накнадна планирана разбојништва, а тек уколико не пронађу наведено средство, прибјегавају неком другом сличном средству напада. Наравно, ово ће се десити у случајевима када се ради о средству које је релативно тешко пронаћи (аутоматска пушка), док то, наравно, није случај када су у питању средства која је релативно лако пронаћи, односно која су доступна већини људи (нож). Такође, овај изузетак када је у питању коришћење средства напада се јавља у почетку серије разбојништава, јер се тада и дешавају одбацивања коришћеног средства (услед страха извршиоца да ће на основу наведеног, коришћењем индицијалног метода, бити откривен). У каснијим фазама реализације серијских разбојништава, ово одбацивање је све рјеђе. Међутим, овдје је неопходно поменути још једну околност. Наиме, одређени разбојници, коришћењем одређеног средства извршења у низу разбојништава, након одређеног периода, "надоградњом" властитог начина извршења могу да почну да користе "напредније" средство извршења, наравно, уколико им објективне могућности то дозвољавају. Ово је најчешће у ситуацијама када разбојници прва дјела изврше коришћењем "слабијег" средства извршења кривичног дјела (ножа), а потом временом дођу до средстава за набављање или до другог начина долажења до "бољег" средства (ватреног оружја).

Приликом криминалистичке анализе, диференцирања низа разбојништава на одређеном подручју у релативно кратком периоду, у циљу дистинкције разбојништава, те прецизирања серијских разбојништава, односно разбојништава за која постоје индиције да су извршена од стране истог или истих извршилаца, неопходно је да једна од главних индиција у погледу наведеног буде управо коришћено средство напада.

ВРЕМЕНСКА ПОДУДАРНОСТ (ПОВЕЗАНОСТ)

Серијска разбојништава се врше у одређеном периоду у оквиру којег се могу диференцирати одређене законитости, на основу чега се могу и планирати, те предузимати одређене оперативно-тактичке мјере и радње, као и истражне радње на идентификовању и хватању извршиоца ових разбојништава, као и на прикупљању материјалних трагова и других доказа и на расвјетљавању цјелокупне криминалне активности конкретних извршилаца серијских разбојништава.

Анализирајући период између разбојништава извршених од стране истог или истих извршилаца, могу се констатовати одређене карактеристике које се огледају, прије свега, у подударности размака између појединих разбојништава.

Најчешће се дешава да извршиоци врше серијска разбојништава након што потроше новац прикупљен извршењем претходног разбојништва (или претходних кривичних дјела, уколико, поред разбојништава, врше и друга кривична дјела). Наиме, самим извршењем одређеног разбојништва, извршилац стиче одређену противправну имовинску корист у износу отуђеног новца који троши за властите потребе, које не морају бити само егзистенцијалне природе (могуће је да отуђени новац враћа на име дуга или слично), али најчешће користи за основне животне потребе. Наравно, ово се посебно односи на разбојништава гдје је у питању велика материјална штета. Тако прибављен новац разбојници користе у наредном периоду, те с његовом потрошњом, поново планирају и извршавају разбојништво, којим стичу одређену противправну имовинску корист. Трошењем новца и из овог разбојништва, разбојници ће поновити разбојништво потрошњом и овог новца и тако ће наставити вршити серијска разбојништава. Наравно, ово се односи на професионалне извршиоце, односно професионалне разбојнике који су вршење ових кривичних дјела прихватили као начин живота, односно као начин прибављања средстава за егзистенцијалне, па и предузетничке активности.

Утврђивање временске подударности између извршених разбојништава која представљају серију истог извршиоца изузетно је битно са криминолистичког аспекта. Наиме, утврђивањем временске подударности могуће је прогнозировать и слједеће разбојништво, односно слједећа разбојништава истог извршиоца, а на основу прогнозе планирати и низ оперативно-тактичких мјера и радњи и истражних радњи како на идентификовању, проналаску и хватању ових извршилаца кривичних дјела, тако и на прикупљању оперативних и доказних информација, сазнања и трагова, те доказног материјала неопходног за усмјеравање даље криминолистичке, али и кривичнопроцесне активности. Конкретно, уколико се утврди да разбој-

ници у одређеним (релативно) једнаким временским интервалима врше серијска разбојништва, у предвиђено вријеме потенцијалног напада ће се појачати криминалистичка активност у виду појачаних мобилних и пјешачких патрола, опсервација потенцијалних објеката напада, постављања криминалистичких клопки и засједа, појачаног надзора сумњивих лица или појачане контроле и надзора криминогених жаришта... Наравно, као што је и наведено, ово не мора да има за циљ, превасходно, хватање извршиоца на лицу мјеста, мада се ни та могућност, наравно, не искључује, већ је примарни циљ да се прикупе додатни докази у погледу конкретизованог извршиоца или да се прикупе сазнања и докази у погледу идентитета извршиоца.

Усљед наведеног, прогнозирање сљедећег времена извршења разбојништва од стране извршиоца претходно извршених разбојништава је изузетно битна активност у склопу криминалистичке анализе извршених разбојништава. Она се, примарно, предузима анализирањем претходно отуђеног износа новца, те калкулацијом колико отуђени износ новца може трајати извршиоцу. Ова калкулација се дефинише на основу претходно извршених разбојништава, односно рачунањем периода између разбојништава, а у односу на износ новца отуђеног у претходном дјелу. Наравно, прецизна прогноза у погледу времена извршења будућег разбојништва није могућа, али само прогнозирање ипак може да пружи добре резултате, поготово уколико други видови криминалистичке активности у погледу идентификације непознатог серијског разбојника не дају резултате. Међутим, да би временска прогноза будућег разбојништва извршеног од стране разбојника који је претходно извршио низ серијских разбојништава била што прецизнија, мора да се има неколико битних фактора на уму.

Примарно је да се утврди колико отуђеног новца разбојник користи за властите потребе у току одређене временске јединице (дана, седмице, мјесеца, године). То је могуће извршити дијелењем временских јединица с новцем отуђеним из претходног дјела, усљед чега се долази до приближног износа новца који разбојник троши за властите потребе за период, односно у току те временске јединице. Наравно, јасно је да ова прогноза није прецизна из многобројних разлога, али, потпомогнута другим информацијама и сазнањима, свакако да се може оперативно користити.

Такође, неопходно је имати на уму да једнак износ новца који разбојник троши у временским јединицама није исти на почетку његове "разбојничке каријере" и након низа извршених серијских разбојништава. Може се претпоставити да сам разбојник у почетку и опрезније врши разбојништва, и опрезније, односно стрпљивије троши отуђени новац, док временом, усљед бахатости, те перцепције о властитој "недодирљивости" у смислу немогућности откривања његовог идентитета или ње-

Криминолошко-криминалистичке карактеристике серијских разбојништава

говог хватања, почиње неопрезније да врши и сама кривична дјела, али исто тако и да неопрезније, али и брже троши отуђени новац. Конкретно, то значи да ће му иста сума отуђеног новца на почетку вршења серијских разбојништава много више моћи подмиривати трошкове него након што серијски разбојник на овај начин изврши више серијских разбојништава, односно вршећи серијска разбојништва изгради криминалну, односно разбојничку каријеру.

Да би ова прогноза била прецизнија, неопходно је претходно прецизно утврдити висину материјалне штете прибављене у претходном или у претходним разбојништвима. Најчешће ће то бити износ пријављене штете од стране оштећеног или оштећене стране, али је наведено неопходно узети с извјесном дозом резерве, поготово уколико се ради о правном лицу као оштећеном, с озбиром на то да су у пракси присутне и ситуације да оштећени, из разних разлога, пријављује већу материјалну штету (више отуђеног новца) од стварно причињене материјалне штете, најчешће да би прикрио одређене незаконите активности самог правног лица или појединих запослених, али свакако не треба занемарити ни чињеницу да се на овај начин жели надокнадити штета, поготово уколико је новац осигуран (приказивањем већег отуђеног новца, добија се и већа премија од осигурања, пропорционално износу отуђеног новца). Међутим, могуће је да оштећена страна пријави и мању штету од стварно причињене, из одређених разлога⁴, те и у том погледу треба бити опрезан, па настојати, колико то могућности дозвољавају, имајући у виду психофизичко стање оштећеног, утврдити стварни износ отуђеног новца, односно висину причињене материјалне штете.

Код серијских разбојника који ову криминалну активност врше као

⁴ Нпр., осигуравајуће куће одређеним пословним објектима (трговине, драгстори, маркети, спортске кладионице, томболе) условљавају исплату одређене висине премије на основу причињене материјалне штете постојањем одређеног физичког или техничког обезбјеђења. С озбиром на то да се већини привредних субјеката не исплати да имају физичко или техничко обезбјеђење, иако су у питању велике суме новца којима свакодневно располажу, осигуравајућим кућама, приликом пријављивања штетног догађаја, пријављују мањи износ причињене штете (који је обично горњи лимит на исплату премије код штетног догађаја у објектима који не поседују физичко или техничко обезбјеђење) како би им осигуравајуће куће исплатиле дио отуђеног новца, док разлику "покривају" на друге начине или уопште не "покривају".

Када су у питању редовни легални извори прихода, ту се најчешће ради о платама разбојника, уколико је исти запослен, или о одређеним врстама мјесечних издатака на основу одређеног односа које разбојник има са другим лицима или институцијама и слично. Као нелегални редовни извори прихода, као примјер се могу навести одређени мјесечни приходи које разбојник има на основу уложеног или позајмљеног новца у недозвољене сврхе или на недозвољен начин (зеленашка активност, илегално коцкање...). Нередовни легални извори прихода могу подразумијевати једнократне помоћи породице или пријатеља, продају одређених личних ствари или имовине, док би се под нередовним нелегалним приходима могла подразумијевати корист коју разбојник има учествовањем у другим кривичним дјелима која врши повремено (попут крађа, изнуђивања новца, трговине наркотицима...).

професионалци, односно у циљу стицања противправне имовинске користи која им је неопходна за егзистенцијалне потребе, најчешће исти неће имати додатне изворе прихода, а поготово не редовне изворе прихода, подразумијевајући под изворима прихода како легалне, тако и нелегалне. Они стога криминалну активност у виду вршења разбојништава предузимају по недостатку новца, те разбојништвима прибјегавају како би на тај начин себи прибавили имовинску корист којом ће моћи подмирити властите потребе током одређеног периода. Међутим, чињеница је да се може десити да серијски извршиоци разбојништава, без обзира на то да ли се ради о професионалним или непрофесионалним извршиоца (мада је то чешће код непрофесионалних извршиоца), имају и одређени редован или нередован, легалан или нелегалан извор прихода⁵, те разбојништва врше уколико им наведени извор није довољан или није благовремен, па се разбојништво јавља као посљедица повременог недостатка новца узрокована, прије свега, нередовним извором прихода.

У вези са наведеним је неопходно навести и да су већина разбојника, најчешће, пасионирани кладионичари и коцкари (поготово када су у питању разбојници који за објекте напада бирају спортске кладионице, томболе, коцкарнице...), те је могуће да се у току вршења серијских разбојништава кладе или коцкају, и то управо новцем прибављеним разбојништвом (чак се и мотив серијских разбојништава може констатовати као прибављање новца у циљу посједовања средстава за клађење и коцкање)⁶, а да потом и добију, и то износ много већи од уложеног новца, усљед чега ће криминалну каријеру у виду вршења серијских разбојништава у циљу прикупљања новца пролонгирати, али је, наравно, свакако неће прекинути. И наведени фактор има утицај на прогнозирање будућег периода извр-

5 Када су у питању редовни легални извори прихода, ту се најчешће ради о платама разбојника, уколико је исти запослен, или о одређеним врстама мјесечних издатака на основу одређеног износа које разбојник има са другим лицима или институцијама и слично. Као нелегални редовни извори прихода, као примјер се могу навести одређени мјесечни приходи које разбојник има на основу уложеног или позајмљеног новца у недозвољене сврхе или на недозвољен начин (зеленашка активност, илегално коцкање...). Нередовни легални извори прихода могу подразумијевати једнократне помоћи породице или пријатеља, продају одређених личних ствари или имовине, док би се под нередовним нелегалним приходима могла подразумијевати корист коју разбојник има учествовањем у другим кривичним дјелима која врши повремено (попут крађа, изнуђивања новца, трговине наркотицима...).

6 У пракси су присутне и другачије ситуације. Наиме, извршилац се у кладионици кладио на "трке паса", којом приликом је, у току релативно краћег периода, изгубио већу суму новца (само у току јутарњих часова око 4 000 КМ). По изласку из кладионице, с обзиром на то да је изгубио сав новац, одлучио је да изврши разбојништво у тој кладионици и над радницом те кладионице, те је из куће узео нож, а потом се дјелимично маскиравши, ушао у кладионицу, те је од раднице кладионице, која се у то вријеме налазила сама у кладионици, тражио само износ новца који је он потрошио у кладионици (односно, 4 000 КМ), те је тај износ и отуђио, иако је у каси кладионице било, наравно, много више новца. Разумљиво је да је ово била индиција која је и примарно усмјерила оперативну активност ка конкретном извршиоцу.

Криминолошко-криминалистичке карактеристике серијских разбојништава

шења разбојништва од стране истог извршиоца.

Поред наведених фактора који могу да имају одређеног утицаја на погрешну прогнозу у вези с будућим периодом извршења серијског разбојништва од стране истог извршиоца, могуће је да на наведено утичу и одређени објективни фактори, попут болести извршиоца (поготово када су у питању наркомани), фактичке спријечености (одлазак у затвор), пресељења, страха извршиоца од разоткривања (поготово уколико је идентификован као извршилац других кривичних дјела или уколико су друга лица идентификована као извршиоци сличних кривичних дјела)...

Међутим, и поред наведених ограничавајућих фактора, свакако да се, анализирањем периода између извршених разбојништава (тзв. паузе између разбојништава) у односу на имовинску корист прибављену у односу на претходно или на претходна дјела може прогнозировать, са великим степеном подузданости, и период извршења наредног разбојништва од стране истог извршиоца.

ГЕОГРАФСКА ПОВЕЗАНОСТ

Карактеристика серијских разбојништава је да су извршена на истом подручју, без обзира на то да ли се подручје посматра локално (у оквиру градског насеља или чак и већег дијела града), регионално или национално. Најчешће се серијска разбојништва врше у оквиру једног градског подручја, мада је могуће да се изврше и на подручју само једног дијела града, поготово када су у питању веће урбане цијелине. Међутим, чињеница је да се серијска разбојништва дешавају и на подручју више градова, гдје се географска повезаност између наведених локација мјеста извршења ових разбојништава посматра регионално, док се изузетно ријетко серијска разбојништва врше на подручју цијеле државе.

Када су у питању серијска разбојништва фокусирана на подручју урбане заједнице, која су и најчешћа, карактеристично је да се ова серијска разбојништва најчешће фокусирају на одређени дио града, парцијализовано кроз насеље, улицу, квартал, четврт, предграђе и слично. Међутим, локацију фокусираности серијских разбојништава не треба примарно посматрати кроз устаљене урбане дијелове самог насеља (попут улица или четврти), већ кроз комуникациону повезаност између самих локација мјеста извршења серијских разбојништава. Другим ријечима, серијски разбојници серијска разбојништва могу да фокусирају и на више насеља у оквиру једне урбане цјелине која, географски посматрано, нису повезана, али јесу инфраструктурно, поготово посматрајући наведено са повезаношћу са-

обраћајним комуникацијама.⁷

Поред фокусираности серијских разбојништава на једну локацијску цјелину, могуће су ситуације да су серијска разбојништва фокусирана на више међусобно удаљених, односно неповезаних цјелина у оквиру исте урбане заједнице, попут града или градског насеља. Наиме, чешће су ситуације код серијских разбојништава гдје разбојници дио разбојништава врше на одређеном подручју града или градске цјелине, док други дио разбојништава врше на другим подручјима града, али фокусирајући се и у једном и у другом случају на мањи радијус кретања у односу на прва почињена дјела на том подручју.

Криминалистички значај географске повезаности извршених разбојништава је двострук. С једне стране, на основу фокусираности извршених разбојништава у одређеном дијелу града, као и на основу низа других показатеља, могуће је да се дође од одређених информација и сазнања у погледу мјеста пребивалишта или боравишта извршиоца, радног мјеста извршиоца, устаљеног и свакодневног пута кретања, повремених пута кретања... С друге стране, поред наведеног, могуће је да се прогнозира локација потенцијалног сљедећег разбојништва извршеног од стране истог извршиоца, те да се на основу наведеног планирају и реализују одређене оперативне-тактичке мјере и радње, попут појачане патролне и позорничке активности на наведеном подручју, опсервације одређених објеката на наведеном подручју...

Када је у питању однос локације (претежног) вршења серијских разбојништава са мјестом становања извршиоца, радним мјестом или устаљеном рутом кретања, постоје разне теорије с тим у вези. Иако се већина теорија географског профилисања фокусира на локације убистава и силовања (односно крвних и сексуалних насилничких кривичних дјела) у односу на мјесто становања или радно мјесто извршиоца, чињеница је да су одређена научна истраживања у погледу наведеног вршена узимајући у обзир, примарно или секундарно, и извршиоце имовинских кривичних дјела. У том погледу, један од закључака је да извршиоци серијских имовинских кривичних дјела, као и извршиоци серијских убистава и разбојништава, кривична дјела врше у мјесту или у непосредној близини мјеста претежног борављења, без обзира на то да ли у том мјесту и бораве или само раде. Конкретно, по наведеном, то би значило да серијски разбојници за локације вршења разбојништава бирају локације у непосредном сусједству или чак и локације које се налазе на подручју гдје разбојник станује. Наравно, ово се објашњава чињеницом да је и сам разбојник, с једне стране, најси-

⁷ Опширније у: Даг Коларевевић, *Психологија криминала*, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. године; Иштван Фејеш, *Савремени криминалитет и доказно право*, издање аутора, Нови Сад, 2002. године.

Криминолошко-криминалистичке карактеристике серијских разбојништава

гурнији у властитом насељу, док, с друге стране, најбоље познаје одређене објекте, инфраструктуру, као и друге елементе који су му битни у циљу ефикасног извршења разбојништва.

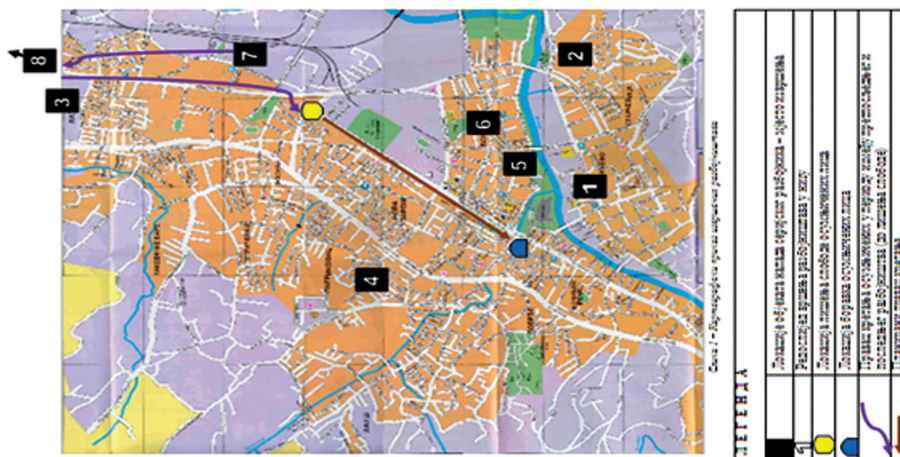
Имајући у виду могућност да се разбојник, у вршењу серијских разбојништава, фокусира на двије, физички и географски одвојене урбане цјелине, поставља се питање односа ове двије цјелине са његовим претпостављеним мјестом битисања, односно радним мјестом, као и мјестом становања. У овим случајевима, једна од претпоставки је да извршилац станује између наведених географских цјелина унутар урбане заједнице или да станује у једној, а да су му одређене радне или друге активности фокусиране у другој цјелини. И овдје се види повезаност локације претежних мјеста извршења разбојништава са упознатошћу објеката и инфраструктуре на том подручју, а које извршилац зна, с обзиром на то да на наведеном подручју дуже борави усљед чињеница да на њему станује или да му се на њему налази радно мјесто или слично друго мјесто.⁸

Географска повезаност извршених разбојништава се врши картографским упоређивањем извршених кривичних дјела, те елиминисањем разбојништава која по начину извршења или опису извршиоца не одговарају истом (претпостављеном) извршиоцу. Наиме, пуким картографским анализирањем извршених разбојништава, те знањем о одређеним физичким (инфраструктурним, географским, урбаним, популационим) карактеристикама конкретизованих локација, утврђује се повезаност серијских разбојништава у једну фокусирану цјелину.

На основу тога, та фокусираност, као што је већ наведено, може да буде у мањем или већем радијусу, а исто тако, може да буде неправилног облика, гледано на мапи, што зависи од многобројних фактора, мада су сам терен, те инфраструктура, као и постојање потенцијалних објеката напада примарни фактори. Неопходно је навести и да се на основу саме мапе, непознавањем конкретних физичких и урбаних карактеристика конкретизованог подручја, и не може извести закључак о повезаности разбојништава у једну цјелину, док се, с друге стране, некоришћењем картографског праћења и анализирања, без обзира на релативну близину извршених разбојништава, тешко може уочити фокусираност у одређено подручје извршених разбојништава. Усљед наведеног, јасно је да закључивање о географској повезаности извршених разбојништава од стране истог извршиоца мора да се, поред многобројних других околности, базира и на

⁸ Географско профилисање, поред наведених повезаности преко мјеста становања или радног мјеста, познаје и још једну повезаност са локацијом вршења кривичних дјела, а то је преко уобичајене или свакодневне руте кретања. Опширније у: Миле Матијевић, *Откривање имовинских кривичних дела на основу трагова применом криминолистичког моделирања и географског профилисања*, Докторска дисертација, Правни факултет, Крагујевац, 2005. године.

картографском праћењу извршених разбојништава, с једне стране, те на познавању и непосредном уочавању физичких и урбаних карактеристика конкретизованог подручја на којем су фокусирана серијска разбојништва. У том контексту, афирмација криминалистичког начела познавања територије долази до пуног изражаја, поготово с обзиром на то да су ова подручја (фокусираности разбојништава) релативно мала по површини, али изузетно и квалитативно и квантиттивно богата када су у питању објекти, инфраструктура и терен на њима.

Слика 1 – Картографски приказ серијског разбојништва

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Репресивна активност у сузбијању серијских разбојништава, усмјерена, прије свега, на идентификовање, проналажење и хватање серијског разбојника, као и проналажење, обезбјеђивање и прикупљање, те оперативно и доказно коришћење одређених релевантних информација, сазнања, података и другог доказног или оперативног материјала подразумева превасходну криминалистичку анализу до тада извршених разбојништава како би се идентификовале и дијагностиковале диференцирањем одређене криминалистички релевантне карактеристике на основу којих се планирају и предузимају одређене оперативно-тактичке мјере и радње, као и саме истражне радње својствене методици сузбијања разбојништава, а поготово самих серијских разбојништава.

Сљедствено наведеном, криминалистичком анализом извршених серијских разбојништава идентификују се одређене криминалистички релевантне карактеристике и извршиоца извршених разбојништава, а које су од значаја за предузимање даљих активности на идентификовању, проналажењу и хватању извршиоца. На основу овако идентификованих и дефи-

Криминолошко-криминалистичке карактеристике серијских разбојништава

нисаних карактеристика серијских разбојништава, планирају се конкретне активности у сузбијању ових кривичних дјела, као и на идентификовању и проналажењу извршиоца. Ове активности подразумевају конгломерат комбинованих и појединачно предузетих оперативно-тактичких мјера и радњи и истражних радњи које су својствене расвјетљавању разбојништава, али такође и дио одређених оперативно-тактичких мјера и радњи и истражних радњи које су својствене расвјетљавању серијских кривичних дјела. Адекватном и примјереном комбинацијом методике расвјетљавања разбојништава и методике расвјетљавања серијских кривичних дјела, оптимализују се активности на расвјетљавању серијских разбојништава.

У том погледу, највећи значај у наведеном има криминалистичка анализа серијских разбојништава као почетна активност у оперативној дјелатности на идентификовању и проналажењу извршиоца и на прикупљању доказа у погледу његове кривице. Криминалистичка анализа серијских разбојништава оптимализује оперативну активност на расвјетљавању ових кривичних дјела на тај начин што сужавањем листе осумњичених, те идентификовањем одређених географских и временских параметара будуће криминалне активности (посматране кроз извршење будућег разбојништва) усмјерава само оперативну активност ка лицима за која постоји највећа вјероватноћа да су извршиоци серијских разбојништава, с једне стране, док, с друге стране, оперативну активност усмјерава ка подручју и у вријеме када се може очекивати да ће серијски разбојник поновити серијско разбојништво.

ЛИТЕРАТУРА

1. Коларевић, Даг, Психологија криминала, Криминалистичко-полицијска академија, Београд, 2012. године,
2. Матијевић, Миле, Разбојништва у свјетлу групе "Пинк пантери", Часопис за правну теорију и праксу "Правна ријеч", Удружење правника Републике Српске, број 37, 2013. године,
3. Матијевић, Миле, Откривање имовинских кривичних дела на основу трагова применом криминалистичког моделирања и географског профилисања, Докторска дисертација, Правни факултет, Крагујевац, 2005. године,
4. Пена, Урош; Миладиновић, Александар, Проблеми расвјетљавања разбојништава са кратком емпиријском анализом, Часопис Безбједност – Полиција – Грађани, Бања Лука, број 1-2/10,
5. Фејеш, Иштван, Савремени криминалитет и доказно право, издање аутора, Нови Сад, 2002. године.

CRIMINOLOGICAL AND CRIMINAL CHARACTERISTICS OF SERIAL ROBBERIES

Mile Matijevic

University of Business studies Banja Luka

Aleksandar Miladinovic

Police Academy Banja Luka

Abstract: *Serial robberies are particularly "serious" crimes. This implies a need for theoretical considerations of the criminal aspect of serial robberies through consideration of certain criminological and criminal characteristics of serial robberies. In that context, this work will show certain criminological and criminal characteristics of robbery such as the manners of execution that are (mostly) unchanged, the objects of attacks and instruments of execution that are the same, time and geographical similarities between the committed crimes.*

Keywords: *robbery, serial robbery, geographical analysis*